

Intervisie Twente en Zwolle, 20-09-2017, 14-16u

In het kader van LivingLabs Overijssel en RVO 'mobiliseren voor duurzaamheid'

'Golfsgewijs stad en regio profileren als duurzame levend lab voor klimaatadaptatie en een ontwikkeling naar circulaire economie'

Aanwezigen

- Andreas van Rooijen (Gemeente Zwolle, klimaatadaptatie)
- Mark Heideveld (Gemeente Zwolle, klimaatadaptatie)
- Paula Bijlsma (Gemeente Zwolle, klimaatadaptatie)
- Brenda Koopman (Waterschap, strategisch adviseur)
- Rob Heukels (Gemeente Hengelo, Waterambassadeur, manager riolering)
- Gerrit-Pieter Roetert Steenbruggen (Waterschap Drents Overijsselse Delta)
- Marcel Roordink (Gemeente Almelo, adviseur water)
- Rik Meijer (Gemeente Enschede, adviseur water/klimaatadaptatie)
- Antoine Heideveld (Het Groene Brein, gespreksleiding)
- Annemieke Roobeek (MeetingMoreMinds, gespreksleiding)
- Anouk Geenen (MeetingMoreMinds)
- Rouven Stukenberg (MeetingMoreMinds)

Doel van de intervisie

Het doel van de intervisie is om dieper te leren van elkaars voorbeelden en ervaringen. Hoe wordt er nu al netwerkend gewerkt in verschillende steden? Waar staan we nu in ons streven naar een circulaire stad?

Er wordt enthousiast gereageerd op het NOS item van dinsdagavond 19 september over klimaatadaptatie en de natte-voeten-kaart van Zwolle. Hier zal later nog meer bij stil worden gestaan.

Golfsgewijze aanpak in Zwolle

In Zwolle is men onder leiding van Annemieke Roobeek gestart met de golfsgewijze aanpak naar een circulaire stad. Achterliggend idee is om vanuit een aantal golven rondom concrete thema's en projecten die spelen het netwerkend werken onderling te versterken en te versnellen en tegelijkertijd handen en voeten te geven aan een circulaire stad in 2030. In de eerste golf is gekozen voor klimaatadaptatie, omdat in Zwolle al een poging gedaan was om meer te netwerken, zij het vooral intern en ambtelijk. Op andere terreinen waren er al veel projecten, maar de onderlinge samenhang en samenwerking is vaak beperkt. Om dit samenwerken te bevorderen zijn er in mei zowel in Zwolle als in Twente inspiratiecolleges over netwerkend werken gegeven door Annemieke Roobeek. De high lights van wat netwerkend werken inhoudt worden aan de hand van een aantal sheets kort herhaald. Vervolgens zijn we ingegaan op de praktijkvoorbeelden van netwerkend werken (of pogingen daartoe) op het gebied van klimaatadaptatie in Twente en Zwolle.

Netwerkend werken en klimaatadaptatieprojecten in Zwolle en Twente

Men is met het thema 'klimaatadaptatie' begonnen omdat op dit gebied vanuit beleid al netwerkend werd gewerkt; bovendien waren hier ook de meeste initiatieven aanwezig.

Wat zeer belangrijk is en bleek tijdens de klimaatadaptatieprojecten is om de stip aan de horizon helder te hebben: wat is het doel dat we op lange termijn willen bereiken? Dit doel is van belang om de stakeholders te mobiliseren en iedereen mee te krijgen. Systeemveranderingen vereisen van achter naar voren redeneren. Soms is het ook belangrijk om iets uit te vergroten. Kijk naar de wateroverlast in Hengelo en in Houston afgelopen zomer; nu zijn deze qua schaal totaal niet te vergelijken, maar het is wel goed om te beseffen hoeveel schade water kan verrichten, en hoe belangrijk het is dat daar nu al preventief aan gewerkt wordt. Dergelijk leed moet in de toekomst voorkomen worden.

In de regio bevinden zich diverse pioniers op het gebied van klimaatadaptatie. Er wordt echter nog hoofdzakelijk in silo's gewerkt, terwijl netwerkend werken de natuurlijke manier van werken zou moeten zijn. Juist het werken in dwarsverbanden is noodzakelijk, maar uit de intervisie blijkt dat juist de samenwerking over de grenzen van de silo's heen in de eigen organisatie of met een andere (overheids-)organisatie best lastig is, veel tijd kost en niet altijd de hoogste prioriteit krijgt. In gemeenten is het belangrijk dat er een verschuiving komt van hiërarchisch werken naar samenwerken, en dat er gedacht gaat worden in cross-sectorale horizontale verbindingen (flexibele teams bij voorkeur). Dit betekent ook een verschuiving van een technocratische rol, naar stakeholder management, om draagvlak van buiten te krijgen voor de klimaatopgave. Het onderhouden van netwerkrelaties leidt tot succesvolle projecten, maar het is wel van belang dat die relaties dan ook zorgvuldig onderhouden worden. Anders krijgen stakeholders het gevoel om 'gebruikt' te worden in plaats van deelnemer aan een gezamenlijke opgave te zijn. Vanuit de overheid zijn er voldoende financiële middelen beschikbaar als het gaat om klimaatadaptatie; nu is het zaak dat overheid en bedrijfsleven samen gaan werken en ook de organiseerwijze aangepast gaat worden aan netwerkend werken.

Stakeholdermanagement door Webbers

Vervolgens wordt er verdergegaan met stakeholdermanagement: wat is hier voor nodig? Het vergt een andere vorm van leiderschap, die vervuld kan worden door de zogenaamde webbers. Netwerken en webben zijn twee verschillende zaken. Webbers hebben de kracht om als natuurlijke leider binnen een netwerk op te treden, en ieder te ruimte te bieden maar wel te zorgen voor een gezamenlijk eindresultaat. Webben gaat onder andere om het organiseren van collectieve intelligentie.

Communicatie naar buiten om klimaatadaptatie als thema te laten leven

Om tot een succesvol project te komen is het ook van belang dat het thema gaat leven bij burgers en bedrijven. Door de nieuwsitems bij NOS en Radio 538 gaat klimaatadaptatie meer leven. De urgentie moet gevoeld worden door de burgers. Zo kunnen er meer projecten in samenwerking met burgers en bedrijven worden gestart. Deze projecten kunnen als basis dienen voor grotere projecten. Er is namelijk niet alleen sprake van wateroverlast, er is ook hittestress: toenemende hitte in de zomer zorgt ook voor meer sterfgevallen per maand. Het delen van dit soort data leidt tot bewustwording bij de burger, en kan het gevoel van urgentie versterken.

Leren van praktijkvoorbeelden in Zwolle en Twentse steden

Tijdens de intervisie is er ruim tijd genomen om elkaars ervaringen te bespreken. Wat moet er gebeuren om netwerkend werken in de praktijk in te zetten? De volgende leerpunten worden genoemd:

- Het thema verbreden en niet alleen op klimaatadaptatie en de technische voorwaarden ingaan.

- Op een ander niveau de doelen formuleren. VB: kijken naar prettig wonen en werken i.p.v. denken in kubieke waterenheden. Starten met ander narratief dan het pure technocratisch uitvoeren, want dat andere verhaal leidt tot meer burgerlijke betrokkenheid.
- Stimuleren om meer vrijheid te voelen om samen te werken.
- Het zou mooi zijn als er niet voor elk los probleem uren geschreven hoeven te worden, maar er een pot met een bepaald bedrag hiervoor bestaat. Antoine kwam met dit voorstel om samenwerking vanuit de (gemeentelijke)organisaties te bevorderen. Annemieke denkt dat dit goed te beargumenteren is bij het bestuur.
- Het proces om tot je een echte webber te ontwikkelen is lastig en gaat met ups en downs. Veel hangt tot nu toe af van de persoonlijke drijfveer die men heeft.
- Het gaat om een cultuurverandering in de (overheids-)organisaties en dat is een proces van lange adem.
- Er zijn incidentele netwerken ontstaan, maar deze waren dun en vaak werd het bedrijfsleven gemist. Het is lastig om zo'n netwerk in leven te houden, omdat juist de webber ontbreekt en er niet vanzelf iemand de verantwoordelijkheid voelt om het netwerk te activeren.

Bovendien is er weinig van de projecten op het internet terug te vinden. Hier valt veel te winnen wat betreft communicatie naar buiten en het betrekken van het netwerk.

Projecten Twente

Veldbeek Hengelo

Hierin heeft Rob zich ontwikkeld als echte waterambassadeur. Het project begon als een bergingsproject. Rob zag echter dat een berging ook veranderd kon worden in een project waarin een beek door woninglocaties heen zou kunnen gaan. Er liepen door het gebied een aantal projecten met betrekking tot herstructurering van woninglocaties. Het idee was om overtollig water via een blauwe ader af te voeren naar bergingslocaties. Deze blauwe ader liep echter door verschillende waterschappen heen, waardoor er vele stakeholders betrokken waren. 'Stukje bij beetje' kwam de veldbeek tot stand. In totaal heeft dit proces zo'n 10-15 jaar geduurd. Het bleek lastig om telkens te lobbyen voor ruimte en financiën voor zo'n beek. De kracht lag bij vasthoudende betrokkenen zoals Rob en enkele collega's.

Stadsbeek Enschede

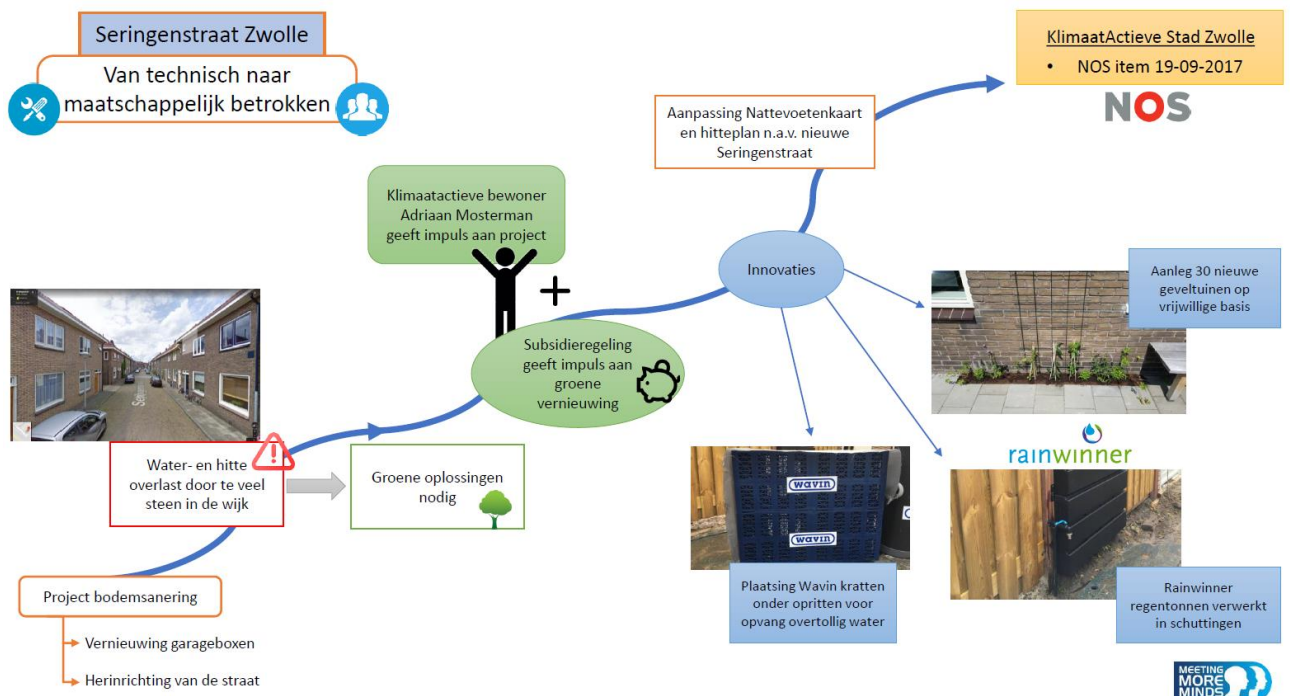
Rik Meijer vertelde over dit project. Dit project begon met het idee van een buis, maar transformeerde naar een stadsbeek die wateroverlast tegen kon gaan. Oorspronkelijk liepen er beken door het gebied in Enschede, die in de loop der tijd steeds meer onder de grond gekanaliseerd zijn. Om de stadsbeek te ontwikkelen werd een landschapsarchitect in de hand genomen, die verder nadacht over de mogelijke rol van de beek in de leef-problematiek. Door burgers zelf te laten benoemen wat ze graag zouden willen in hun wijk (van speel tot parkeerruimte), werd het proces samen doorlopen en uiteindelijk breed gedragen. De sleutel tot succes zat hem in een combinatie van technisch (plan tegen wateroverlast) en sociaal (buurtinrichting). Deze combinatie zorgde voor het grotere verhaal, waarvan al eerder werd vastgesteld dat dit van belang was. Bovendien werd er

een verdere verbreding gezocht en kwam Apollo Vredestein erbij, wat een extra impuls aan het project gaf.

Er wordt aangevuld dat geld voor dergelijke projecten uit verschillende potjes valt te halen, dat maakt het makkelijk om samenwerking aan te gaan. Daarnaast wordt er vaak met bewondering gekeken naar projecten in Amsterdam en Rotterdam zoals Rainproof. Dit zijn echter hetzelfde type projecten als in de regio Twente en Zwolle plaatsvinden, maar ze worden heel anders neergezet. Zo zouden Twente en Zwolle dat ook kunnen doen. Er zijn mooie projecten gaande waar men trots op kan zijn, en dat mag ook naar de buitenwereld zo worden uitdragen.

Seringenstraat Zwolle

Mark Heideveld licht het traject in de Seringenstraat in Zwolle toe; hoe het begon als een project over bodemsanering, naar aanleiding van de vernieuwing van garageboxen in de straat, en uiteindelijk eindigde in een vergroening van de straat die de buurt dichter bij elkaar bracht. De Seringenstraat heeft veel water- en hitte-overlast doordat het een zeer stenige wijk is. Dankzij deze stenen kan het water niet weglopen, en wordt de hitte in de zomer lang vastgehouden. Een plan voor de toekomst vereiste groene oplossingen. De gemeente heeft samen met de buurtbewoners naar oplossingen gezocht, en zich bereid gesteld met een subsidieregeling een impuls te geven aan de groene vernieuwing in de straat. Daarnaast was de klimaatactieve bewoner Adriaan Mosterman van groot belang voor het succes van dit project. Met veel enthousiasme hebben de bewoners de vergroening opgepakt, en zijn diverse innovatieve oplossingen geïmplementeerd. Zo zijn er de Wavin-kratten die onder de oprit kunnen worden geplaatst en zorgen voor de opvang van overtollig water; is er de Rainwinner: een regenton die in de schutting kan worden verwerkt, en zijn er al 30 geveltuintjes aangelegd die zorgen dat water makkelijker wegstroomt. Dit alles zet Zwolle op de kaart als KlimaatActieve Stad, en leidde zelfs tot een mooi en veelgeprezen item bij de NOS.

Overige projecten Zwolle

Dan worden de overige projecten van Zwolle puntsgewijs doorlopen:

1. Klimaat Campus
 - a. Deze klimaatcampus is een plek voor innovatie. Er hebben zich al meer dan 40 partners aangesloten.
2. Nationaal spoorzone-gebied
 - a. Dit nationaal infrastructuur knooppunt is gelegen tussen twee dijken. Bij wateroverlast zou er sprake zijn van grote economische schade en landelijke overlast, waardoor dit gebied extra aandacht verdient. Er is al gestart met vergroening van de spoorzone.
3. Regionaal watercasco
 - a. Dit ligt ten zuiden van Zwolle, de opgave is om het bedrijfsleven te koppelen aan de gebiedsontwikkeling die gaande is.
4. Grassroots Assendorp
 - a. Wat hier gebeurt komt overeen met het werk van Marcel in Bornebroek.

Project Almelo-Bornebroek

Marcel licht kort de procesontwikkeling rondom Bornebroek in Almelo toe:

In dit gebied stond alles 3 à 4 keer per jaar blank. Dit lag onder andere aan het bouwen op laag gelegen terrein, het riolsysteem en aan wijken met veel verhard oppervlak, waardoor het water niet weg kan. Om tot een oplossing te komen zijn burgers, gemeente en waterschap bij elkaar gebracht. Er is gelet op een goede mix (oud & jong, man & vrouw) in het burgerlijk gezelschap. Middels participatie en co-creatie is men tot een goede oplossing gekomen. Vervolgens bleek een ander dorp problemen te ondervinden met de fietsroutes van kinderen: er is hier gekozen om bewonersverenigingen dit onderling te laten oplossen, zonder tussenkomst van de gemeenten. Het op deze manier betrekken van bewoners bleek erg succesvol. Projecten lopen veel vloeiender als het bewoners aangaat en zij zich betrokken voelen.

Verbreden van het thema en aansluiten bij de behoeften van de bewoners

Antoine deelt als reactie hierop nog een voorbeeld van een reis naar Benin:

Hier staat 3 maanden per jaar een veld onder water. Antoine en zijn studenten wilden hier graag een oplossing voor vinden, maar bewoners zagen geen probleem. Het probleem dat zij zagen was dat er een gebrek aan werk was. Dus werd het ondergelopen veld vanuit een andere, werkgelegenheidshoek aangevlogen. Hij duidt hiermee het belang van een sociaal-maatschappelijke probleemanalyse, naast de 'standaard' technische analyse.

Annemieke sluit af met het voorbeeld van de Wavin kratjes in de schuttingen van Zwolle, hier is klimaatadaptatie echt gaan leven, en het NOS item draagt daar extra aan bij. De volgende uitdaging is om dit momentum vast te houden.